

VERS. 15. — CUMQUE TRANSCENDISSET, QUI PORTABANT ARCAM DOMINI, SEX PASSUS, IMMOLABAT BOVEM ET ARIETEM (1). Ille sine dubio per synecdochē singularis numerus pro plurali ponitur. Et enim proximè *victimā vituli* pro victimā vitulorum adhibetur, sic etiam nunc *bos* et *aries* in singulari pro *arietibus* et *bobus* usurpantur. Sic enim lib. 1 Paralip. cap. 15, v. 26 : *Cumque adjuisset Deus Levitas, qui portabant arcam federis Domini, immolabantur septem tauri et septem arietes*. Quomodo tot victimæ tam brevi spatio ac tempore immolari poterint, tradit Abulensis lib. 1 Paralip. q. 56, et docet duobus modis immolari potuisse. Altero, ut tantum in viā jugulerentur victimæ, non excarierent et crementur carnes, et alia præterea adhibebantur cæremonia, quas lex præscribit, id enim præcipuè valet *immolo*. Ubi verò jam essent jugulatæ victimæ, crema-

(1) Per singula sex passuum intervalla altare stabat, ubi bos et agnus, transiente arca, illaque coram altaribus subsidente, immolabantur. Invenire videtur textus Paralipomenon, immolatos esse septem boves totidemque arietes; ex quo inferas, septem fuisse per totidem intervalla sex passuum altaria, quibus totum iter à domo obedem usque ad locum à Davide in arca sedem destinatum spargebatur. In eo tamen Paralipomenon loco sermo est tantum de septem victimis, quas sacerdotes immolabant, et gratias Deo reddentes, quod sibi denique peperisset. De victimis à rege nomine suo oblati, nihil ibi legitur. Censet Grotius, aras illas à glebis tumultuario opere congestis fuisse conflatas.

Erexit subitas congestis cæspiti aras.
Maluit alii, unicum fuisse altare, quo illarum omnium victimarum sanguis deferretur. Nulla sanè necessitas postulabat, ut altaria starent ubique, ubi victimæ immolabantur; sed altarium major numerus pompæ magnificentiam augebat.

Hebræum *meri*, quod Vulgata et Septuaginta reddunt *arietem*, sonat, juxta Rabbinos, bovem seu vitulum, seu victimam quamcumque datâ operâ sagittatam; ex aliis, bubulum seu taurum ferum. Symmachus, *ovem*; Septuaginta, *agnos*; Aquila, *animal sagittatum*. Sed Bochartus contendit, accipiendum esse de bove quodam Syriæ pinguisimo et velocissimo.

Olim pagani numina et ipsos etiam principes suos eodem honoris genere persecuti sunt, quod David hic arca Dei Israelis impendit. Othonem ita exceptum legitur apud Suetonium : « Cum per omne iter dextera sinistraque oppidatim victimas egerentur. » Et Calgula apud eundem : « Ut à Miseno morit, et inter altaria et victimas ardentisque tædas et densissimo ac letissimum orbium agmine et incessit. » Paris ita ad Helecan scribit apud Ovidium :

*Ibis Dardaniæ ingens regina per urbes,
Teque novam vulgus credet adesse deam.
Quæque feræ cressus, adolebant cinama flammæ,
Cæsarque sanguineam victimam planget humum.*

hantur postea eo in loco qui præparatus erat à Davide, ubi similia peragebantur sacrificia. Id porò sine ulla longiori morâ perire potuit, cum multi jam essent congregati sacerdotes, et aræ item comparatæ plurimæ, ubi ritò opus illud sacrificiale peragi potuit. Altero, ut tantum cremaretur et adoleretur adeps; quod licet plusculum desideraret moræ, brevi tamen consici potuit, quod fieri posse, imò et debere dicit, quia illa sacrificia fœdè pacifica, in quibus reliqua præter adipem, quem sibi ex omnibus vindicat Deus, cedunt in aliorum usus. Utramque rationem admittit Abulensis, aut potius neutram improbat.

Illud etiam hic observandum, quod eodem loco Paralip. dicitur : *Cum adjuisset Deus Levitas, etc., immolabantur septem tauri*. Quomodo Levitæ adjuvi fuerint in arca portandâ, querunt interpretes. Vide Abulensem q. 52, ubi refert et improbat Hebræorum sententiam qui dicit arcam ipsam elevatam esse supra Levitarum humeros, neque illis oneri ullo modo fuisse, cum ipsa suo se nutu ferret, quod etiam tunc contigisse dicitur, cum super Levitarum humeros Jordanem trajecit. Alios modos adducit Abulensis quos tu vide. Ego duo hic video, in quibus ad pium illud onus Levitarum humeri levari poterint. Primum ad pondus ferendum, quia licet arcae motus adeò magna non esset, erat tamen ex auro magna pars, et lapideæ tabulæ intus claudebantur. Sed longè major erat difficultas et labor ab ascensu, qui erat arduus et præceps, per quem ad arcem Sionis, seu civitatem Davidis ascendendum fuit. Fuit autem mirum in tantâ acclivitate sine ulla offensione ad summum usque fastigium arcam esse delatam. Cum ergo adjuvante Deo sex passus esset arca progressa, subsistebat parumper; an super Levitarum humeris vel super altari ad illum usum et ministerium instructo, incertum est. Utrumque probabile, sed prius meo judicio magis, cum magnus esset Levitarum numerus, inter quos labor ille partiri posset; tunc verò septem immolabantur tauri, et arietes totidem.

VERS. 14. — ET DAVID PERCUTIEBAT IN ORGANIS ARMIGATIS, ET SALTABAT TOTIS VIRIBUS ANTE DOMINUM (1). In aliquibus Bibliis, neque paucis

(1) Invenire videtur Hebræus, agni lascivientis instar Davidem saltasse, vel circummiliando choreas duxisse. Septuaginta : *Ludebat instrumentis*. Chaldeeus : *Ludebat Dominum*. Divinum illud cœstrum, quo David afflabatur, et præsens rei gaudium, non heitum modo, sed laudabile in eo principe efficebant, quod in

inveniuntur hæc verba, licet ex aliis multis, et ex nuper à Sixto correctis expuncta sint. Quare visum est in his etiam explicandis aliquantum operæ ponere, ne videamur anti-

quas rebas nimis decussisse publicè à viro ejus dignitate præstari.

DAVID ERAT ACCINCTUS EPHOE LINEO. Induendam tunc essent David vestem, que unis sacerdotibus pro consuetudo more debebatur; sed ejus usum nulla lex regibus interdixerat. Ephod istud nihil erat fortasse, nisi cingulum quoddam lineum inferiores vestes adstringens, præter ephod assumserat tunc David pallium lyncisimum. Hæc tamen minimè continuarent Michoem, quin exprobraret regi, nudum illum fœdè coram ancillis suis apparuisse, ut inferius narrabitur. Ex Patribus quidam expendent es ea que de Davide memoria prodita sunt, comedis scilicet illum panes propositionis, et gessisse ephod, sacerdotis loco haberent, nisi participem factum fuisse sacerdotii legis novæ, vel expressisse imaginem novi fœderis sacerdotum. Hoc sensu S. Irenæus sacerdotem illum appellat : *Sacerdos actus erat David*.

(Calmet.)
Nota et imitare hic insignem Davidis humilitatem, aequè ac devotionis fervorem quo meruit fieri pater Christi, qui in arca typicè mentis oculis prospiciebat et honorabat Christum antitypum ex se nascenturum; sic Eucherius : « Hic, inquit, humilitas approbata, superbiam et damnata et temeritas vindicata monstratur, quia et ipse David coram arca Domini humilitèr saltando non erubuit, mox promissionem filii Dei ex sua stirpe nascituri suscipere promeruit; et conjux que eandem filius humilitatem desepit, ejus semine fecundari non merita, perpetuæ sterilitatis poenam luit. » Porrò S. Ambros. lib. 4 Apolog. Davidis cap. 6 : « Docuit, ait, David cognitum regalis potentie non habendum, ubi religiosis exhibetur officium. Honestum est enim pro religione facere, etsi incongruum sit potestati. » Idem lib. 4, epist. 50, ad Sabinum, causam litteralem hujus saltus dat, dicens : « Ludebat enim Domino puer sumus, et idèo amplius placuit, quia non se humiliavit Deo, ut regale posthaberet fastigium, et ultimum exhiberet Deo quasi servitium ministrum. » Idem S. Ambros. serm. 26 de Sanctis, causam hujus saltus sublimem, sed mysticam assignat, et Elatus gaudium, inquit, in saltationem prorupit. Prævidebat enim episcritu Mariam de germine suo Christi thalamo sociandam. Unde ait : *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*. Idèo ipse præ cæteris prophetiarum auctoribus plus cantavit, qui lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros conjugabat, et ad propria vultu solito dulcius invitans, docuit nos quid id in ipsis nuptiis facere deberemus, cum ille ante nuptias tantâ exultatione saltaverit ante arcem.

Angogicè, S. Ambrosius lib. 2 de Penit. c. 6 : « Cum ad Baptismum venis, manus elevare, pedes quibus ad æterna conscendas, velocius habere moneris. Hæc saltatio fidei sociâ, gratiæ comès. Hoc est ergo mysterium : *Cantavimus vobis*, novi utique canticum Te-

quam illam lectionem omninò reliquisse. *Armigatus* vox est inusitata, et quod ego viderim, in hoc uno loco tantum audita. Significare aiunt, qui hæc lectionem probant, id quod ex armis, id est, humeris suspenditur. Sicut de arcu dixit Maro lib. 2 Æneid. : *Namque habilem de more humeris suspenderat arcum*.

Et de pharetrâ Claudianus 1 de Raptu : *Pendent post terga sagittæ*.

Ego hic arbitror fœcisse Davidem, quod hoc tempore, credo etiam et antiquis, et faciunt, et fecere multi qui eodem tempore et digitis lyram et terram alterno quantis pede, dùm numeros simul obeunt saltatorios. Quod non obscuro indicat hic locus qui docet *armigata organa* percussisse Davidem, et totis saltasse viribus. Tunc autem verisimile est, organum illud ex humeris fuisse suspensum; magnus enim fuisse labor gestare illud et pulsare manibus cum saltu frequenti, et in citato tripudio, maximè in loco acclivi atque arduo. Sic opinor.

PORRO DAVID ERAT ACCINCTUS EPHOE LINEO (1).

« stamenti; et non saltatis, hoc est, non elevatis animam ad spiritalem gratiam. » Luce 7. Idem Ambros. lib. 6 in Lucam c. 7, docet hæc Davidis saltationem non fuisse lasciviam, scenicam vel histrionicam, sed honestam, modestam et piam : « Est honesta, ait, saltatio, quæ tripudiat animus, et bonis corpus operibus elevatur. » (Corn. à Lap.)

(1) Nous croyons devoir supprimer quelques froides railleries, quelques pitoyables objections de Voltaire au sujet de la translation de l'arche, de la punition d'Oza, etc. Nous nous contenterons d'observer que le transport de l'arche sur un chariot était une irrégularité, puisque, selon la loi de Moïse, les prêtres devaient la porter sur leurs épaules. Aussi l'accident qui arriva lorsque les bœufs qui traitaient l'arche firent un faux pas, et que le chariot ébranlé pencha d'un côté et fut en danger d'être renversé, quoique l'arche ne touchât point, fit si bien sentir à David qu'il avait manqué à la loi, que l'auteur des Paralipomènes observe qu'il avoua sa faute aux prêtres, lorsqu'il fallut se remettre en marche, et leur ordonna de porter l'arche, ainsi que Moïse le leur avait prescrit.

Quant à la punition soudaine et terrible infligée à Oza, ce simple lévite ne devait pas ignorer qu'il était défendu, sous peine de mort, à tout Israélite, excepté aux prêtres, de porter les mains à l'arche; encore les prêtres n'avaient-ils la permission de toucher que les barres avec lesquelles ils la transportaient, et qui, par cette raison, n'en étaient jamais séparées. Si la punition que subit ce lévite paraît très-sévère, nous pouvons supposer que Dieu en agit de la sorte afin d'inspirer à un peuple grossier, qui ne pouvait être retenu que par

Hoc lib. Paralip. 1, cap. 6, v. 27, *stela* vocatur *bysina*; sed est omnino idem quod statim v. 28, claris explicatur, dum eadem adhibetur vox, que nunc cap. hoc 6. Porro quid sit hoc *ephod*, quo usus est David, et quod est Levitis familiare, et quo modo ab illo distingatur, quod gestat sacerdotum summus diximus lib. 1, cap. 2, ad illud v. 48: *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer accinctus ephod lineo*. Eodem autem lineo tegumento etiam erant amici Levitae de quibus loco citato Paralip. v. 27: *Porro David erat indutus stola bysina, et universi Levitae* (1).

la terreur, un plus grand respect pour l'arche, symbole sacré de sa présence.

A l'occasion de cet événement, Tindal a accusé David d'avoir dansé tout nu devant l'arche. Mais loin que ce religieux prince ait dansé tout nu, l'Écriture renferme en termes exprès qu'il était revêtu de l'ephod, ou robe de lin que portaient les prêtres. En disant qu'il dansa nu devant l'arche, l'historien sacré a voulu dire qu'il avait quitté ses vêtements ordinaires et toutes les marques de sa dignité, et non qu'il dansa tout nu. (Duelot.)

(1) VERS. 15. — DECERANT ARCAM TESTAMENTI DOMINI IN JUBILO ET IN CLANGORE BUCCINAE. Addit Joseph. lib. 8, c. 2, alique: Ascenduntque e illo cum victimis, tam rex quam universus e populus ac levitae. Ilibamibus et multo lactisurum sanguine viam perfundentes, et filicinitam vim odoramentum adolescentem, ut circumquaque totus aer suavitate repletus etiam longe remotis sentiretur. Adiditque e divino auxilio ita roboratos omnes in hac supplicatione, ut nemo lasceret, ex quo constans esset omnium opinio, adventare Deum e ad inhabitandum recens extractum ac dicitum sibi locum: nam neque hymnos canentibus, neque choreas ducentibus lassitudo e est oborta, dum ad templum pervenirent.

Allegor. arca significabat Ecclesiam novi Testamenti militantem, quam Christus in Sione instituit, ad eamque gentes omnes per Apostolos adduxit, et Judaeos in fine mundi adducet. Audi Eucherium: e David arcam in civitatem e David inducit, quia Dominus Henoch et Eliâ e prædicantibus convertet corda patrum in filios, boves et arietes immolans, hoc est, eos, qui arcam Domini trahunt, et ovium e ejus ducatum gerunt, martyrii sanguine e conans, et ipse quoque sua incarnationis et passionis exemplum ætonis Judæis non e creditum palmam manifestans; hoc enim significat, quod et ipse David accinctus erat ephod lineo, quod de terrâ procreatum multiplici labore, ad candorem vestis pervenit, sicque veritatem humane carnis inter flagella triumphantis ostendit. e

Anagog. arca significabat Ecclesiam heatorum triumphantem, quam Christus in Sionem celestem cum triumpho deduxit, præsertim cum ipse in illud gloriosè cum omnibus s. patribus et prophetis quadragesimo die post resurrectionem ascendit. Inno arca Testamenti representabat Christi humanitatem gloriosam, in qua quasi arca continebatur et abscondeba-

VERS. 16. — CUMQUE INTRASSET ARCA DOMINI CIVITATEM DAVID, MICHOI FILIA SAUL PROSPICIENTES PER FENESTRAM, VIDIT REGEM DAVID SUBSILENTIUM (1). Non tantum viri, sed etiam femine secutas fuerant arcam, cum traduceretur, et quo potuerant modo, triumphalem illam pompam et gentilem diem honestaverant, ut constat ex v. 19. Et in his quoque fortassè fuerant alie uxores Davidis, que non sunt dedignate inter mediam turbam interesse, quam mariti singularis pietas evocaverat; neque locum, conventumque desperarant, quem rex et conjux non solum ingentibus prosectus fuerat sumptibus, sed etiam cantu, numerosoque tripudio celebrare voluit. Ergo Michol, cum regis, id est, superbus retineret spiritus, quos à Saisitis stirpe et moribus hauserat, continui se domi, et appropinquantem prospectavit pompam per fenestram, unde cum fastidio et nauseâ intuebatur pium regis festivumque tripudium.

VERS. 17. — ET INTRODUXERUNT ARCAM DOMINI, ET IMPOSUERUNT EAM IN LOCO SUO IN MEDIO TABERNACULI, QUOD TENDERAT EI DAVID. Non dubium, quin à pio et liberali rege præparatus sit locus, qui futurus esset arcae non tam domicilium stabile, quam exigui temporis hospitium, et pro regis majestate eximius, et arte materiæ conspicuus, et pro arcae dignitate religiosus et laetus. Sed pro tabernaculo, in quo diâ commorata est, quodque tunc relictum fuerat in Gabaon, fuit quoddam tentorium ex pellibus, aut ex aliâ materiâ, pretiosis intentum velis, de quibus in Scripturâ sacrâ non constat. Tantum enim audimus cap. 7, v. 2, arcam Dei positam in medio pellium. Et 1 Paralip. 17, v. 1, sub pellibus. Eo tamen in loco fuisse alia que ad opus sacrificale pertinerent, non est dubium, ut altare holocausti; nam solum ibi oblatas esse victimas, et Joab ibi amplexum esse cornu altaris, quasi in summo vite discrimine inviolabile perflugium.

ET OBSTULIT DAVID HOLOCAUSTA, ET PACIFICA. Hoc fuit extremum, quod in religiosum arcae cultum à Davide comparatum est, antequam

tar ejus divinitas. Rursùm arca significabat B. Virginem, quam versus David, id est, Christus, cum jubilo angelorum omnium et sanctorum in cælum deduxit et assumpsit.

(Corn. à Lap.)

(1) Reddi posset textus: *Lasciebat cum nixi, et saltu*. Prima originalis vox referri creditur ad saltationem lascivientium arietum, altera ad saltum caprarum. Aquila: *Asitabat se, et saltabat*. Symmachus: *Tripudiat et ridebat cum citharâ*. Septuaginta: *Saltabat et pulsabat*. (Calmet.)

cum bonâ gratiâ dimitteretur populus. Quid porro sit *holocaustum*, quid *pacifica victima*, notum est, et à nobis non semel repetitum.

VERS. 18. — BENEDIXIT POPOLO IN NOMINE DOMINI EXERCITUM. *Benedicere* hoc loco, benè precari est, quasi optet, oretque David Deum, ut populi pietatem aliquo celesti dono atque humanarum rerum abundantâ compenset. Sed quia *benedictio*, *donum* etiam significat, quo alios aut excipimus, aut prosequimur, qualia sunt xenia, aut hospitale convivium, ut diximus ad illud 1 Reg. 25, v. 27, ubi sic ad Davidem Abigail: *Suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua*, benedixisse dici potest David populo, cum illum descendente cibo illo quasi hospitali prosectus est.

VERS. 19. — ET PARTIVS EST UNIVERSE MULTITUDINI ISRAEL, TAM VIRO, QUAM MULIERI, SINGULIS COLLIRIDAM PANIS UNAM. Noluit rex pius ac liberalis tam hilare ac promptum popularium officium omittere non compensatum aliquo grati animi vel levi documento. Quare ex tantâ multitudine nemo fuit ex utroque sexu, quem aliquo munusculo prosectus non fuerit abundanter. Largitus est primùm *collyridam panis*, 1 Paralip. 16, *tertiam panis*. Abulensis putat, tantum cuique porrectum esse panis, quantum pro unâ sive mensâ, sive epulo putabatur sufficiens esse demensum. Id fortassè verum. Sed illud certum, significari aliqui supra vulgarem panem delicatius. Hebraicè est, *Chala*, quam noster interpres modò vertit *tertiam*, ut

1 Paralip. cap. 16, modò *crustulam*, Exod. 29, v. 2. Quare arbitrator huic generi placente aliqui esse admixtum ad conciliandum saporem, non tam pistorio opere, quam dulciario, quia plerùmque video vocem חלה seu *collyridam*, cum rebus que gulam excitant, et palatum pernualeant, esse conjunctam, que lagana, vel *lalanga* vocantur. De quibus see Rhodiginus lib. 9 Lect. ant., capite 46: e Collyria dicta e minuti panes, qui dari pueris consuevere. e alieni tamen collyria dicuntur *lalanga*, e unde et *καλαγγιον* verbum, quo in sartagine e lalangiorum percoctio significatur. e

ET ASSATRAM BEBULE CARNIS UNAM. 1 Paralip. 16, 3, *babala*. Vox Hebræa עֵשׂוֹן *espar*, *frustum carnis* significat, sed animal unde sumptum fuerit, non definit. Noster *babulam*, seu *babalam carnem* reddit, eâ opinor adductus ratione, quia עֵשׂוֹן, à radice עָשׂוּ, aliquid importat speciosum; laurus autem in Scripturâ sacrâ pulcher appellatur. Deuteron. 32, v. 17, de Joseph: *Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus*.

Aut fortassè dictionem illam in duas partes divisit hoc modo עֵשׂוֹן *es par*, id est, *bos ignitus*, sive *assatus*; et idè utramque particulam spectans reddit: *Assaturum carnis bubule*. Et hoc postremum magis placet. Quod si ita est, ut profectò verum esse arbitror, dedit singulis David carnem bubulam, aut assam, aut elixam; denique quam ignis tetigerat, esculentamque reddiderat. Quemadmodum apud Hispanos, hodièque multis in locis, fit ut multitudo, que ad diem aliquem celebrandum convenit, cum hujusmodi esculentis dimittatur; quod officium Hispanorum vulgò charitas, dicitur, à Græcis olim ἀγάπη, *agape*.

ET SIMILAM FRIXAM OLEO. Hebraicè מֵשֶׁט, *asiah*: que vox nihil significat certum, sed tantum id quod convivium, et hominum familiarum et benevolent cœtum exhiberet. Quare pro rerum ac temporum opportunitate modò interpretes reddant, *similam oleo frixam*, modò, *laganum*, modò, *flores*, modò, *poppana*, modò, *laganum vini*. Quid similia oleo frixa sit, non est obscurum; puto esse illa que pro secundis mensis scribita dicuntur, aut quid simile, arctolagana videlicet, aut lalangia. Septuaginta sic reddunt: *Collyridam panis*, et *placentam*, e^t *laganum de sartagine*. Chaldeus nihil de materia dicit definitò; tantum dicit, singulis datam esse portionem. Hispanica translatio: *Un pan, una buena puesta de carnes, e una ampolla de vino*.

VERS. 20. — REVERSOQUE EST DAVID, UT BENEDICERET DOMUI SUÆ. Sicut populo ante benedixerat David, precatu illi formata omnia, et largitus aliquod sue benevolentie alique alacritatis documentum, eodem opinor, modo domui suæ benedixit, orans, ut quando illam tanto dono Deus voluisset ornare, sic etiam et dignum redderet habitaculum, cœlestibus emularet beneficiis, et ab omnibus tueretur incommodis. Quomodò nos in fine Completorii Domini oramus, ut habitationem nostram visitet, et inimicorum ab eâ repellat insidias; eodem fortassè modo, quo Salomon edificato templo; prius enim benedixit populo cap. 8 lib. 3 Reg. v. 14: *Convertique rex faciem suam, et benedixit omni Ecclesie Israel*; sicut modò David. Deinde à versu 29 oravit, ut super domum illam essent oculi Dei semper intenti, etc. Eodem modo arbitrator benedixisse David domui suæ, id est, illi à Domino precatum esse, quod Salomon templo, aut certè illius orationi tionem habuisset non valdè dissimilem. Deinde puto, sicut in alios liberalis fuit, largiendo

esculenta dona, sic etiam in domesticos fuisse munificum, et geniale illis adornasse convivium, dixisseque, quod in re non dissimili dixisse traditur Esdras lib. 2, c. 9, v. 10: *Comedit pinguis, et bibit multum, etc., quia sanctus dies Domini est.*

ET EGRESSA MICHOI FILIA SAEL IN OCCURSUM DAVID, AIT: QUAM GLORIOSUS (!) etc. Jam ante spectarat Michol saltantem Davidem, et festivo tripudio præcedentem arcam. Neque diutius comprimere potuit conceptum animo fastidium, sive dolorem, quin statim, quasi virus esset aerium, in conjugem evomeret. Quare cum primùm dimissus est populus, verbis illud excepit contumeliosus et amaris, dum illud dicit parùm considerasse, quid ab eo regium nomen, et dignitas exigeret. A quo longè aberat, nudatum esse in conspectu totius Israel, non aliter atque si Iudius esset, aut minus, aut qui scurrilibus nugis et inconditis corporis motibus oblectare vellet nimis curiosos et avidos irridentium oculos. Addebat deinde, ad majorem regis ingominium, vile servularum nomen, quibus se spectandum nudum et illudendum præberet. Quod, credo, fingebat insolens femina, ut crimen, si quod esset, magis amplificaret, non quòd reverè coram ancillis rex in eà religiose ac celebri traductione sal-

(1) Quasi si NOVETUR UTUS DE SCURRIS. Verbis hæc Michol modum excedit, atque obsequio in regem debito deest. Textus ad litteram: *Quasi unus stultorum, seu circulatorum et ollosorum, qui inanibus spectaculis imperitum vulgus detinent. Septuaginta: Sicut unus stultum.* (Calmet.)

ET NUDATUS EST. *Nudatus*, non quòd David omnino esset nudus, hoc enim indecens et turpe fuisset, sed quòd deposuisset extimam vestem regalem, ut indueret ephod; perinde ac si hodiè rex deposito paludamento vestitus thorace et caligis duntaxat desuper indueret superhumeralem amictum lineum, itaque in processione vel sacrificio Missæ appareret, ac cum cantoribus superpellico vestitus caneret. Ita Cyprianus. Michol erat filia regis Saûb, et uxor regis Davidis; unde indignum putabat regis suæ et Davidis majestate, quòd ipse salaret ante arcam: *Nesciebat ipsa, ait Theodor. et Procop., divini amoris simulus, qui magnos etiam ad parva excitant.*

Allegor. Angelomus: David transferens arcam, à Michol irritus est. *Sic Dominus Jesus Christus, inquit, cum testamentum Dei in Ecclesiam suam transferre voluit, hoc est, ex veteri Testamento evangelica præcepta, et velut qui nova corderet, à plebe Judaicæ et comprehensus atque in cruce suspensus, ludæ dibrum eis fuit. In qua cruce velut nudus eis apparuit, dum potentiam divinitatis suæ illis abscondens, infirmitatem tantùm carnis ostendit.* (Corn. à Lap.)

taverit. Nam in illà tam frequenti turba, ubi erot non solum Hierosolymæ, sed etiam totius Israelis prima nobilitas, non videntur ancille habituræ fuisse locum juxta arcam, ubi nudatus David ad salutarioris se numeros versaverat, nisi diens, præcessisse quoque arcam puellarum choros, inter quas David suos quoque implevit orbis saltatorios, cum nobiles feminae artem illam minis ingenuam et honestam in virorum conspectu exercere non soleant. Sed neque hoc nimis probat, quòd regi exprobrat insolens uxor. Nam in hujusmodi causis, quæ publicæ sunt, quæque religioni ac pietati serviunt, honestæ atque ingenuæ virginis illud quoque adhibere solent exultantis animi et gratulantis argumentum. Sanè non erat Moyses soror Maria ex vili ancillarum grege; illa tamen, et honestarum mulierum (quod nemo, credo, dubitabit) frequentes chori transmissio mari Rubro divinam celebravere victoriam. Neque principis Jephthe ignobilis erat filia, quæ cum ejusdem ordinis virginibus victori parenti cum choris et tympanis occurrit. Sic credo, si quis in eà pompâ fuit virginum chorus, ille non è vulgaribus, sed ex ingenuis congregatus fuit. Quòd id usitatum fuerit inter Hebræos, constat satis ex Judic. c. 21, v. 10, ubi hoc in Silo, id est, ante arcam, anniversaria celebritate fieri solitum ostenditur. Quòd etiam accidisse arbitror in victoriâ Judith, ut constat ex illius libro cap. 48, v. 15.

Dicitur David discooperus et nudatus; an ita fuerit, ipsa viderit Michol, quæ, ut erat impatientis, muliebri more inconsideratè hæc exprobrat. Ex historiâ sacrâ id tantùm habemus supra, v. 15, accinctum fuisse ephod lineo. Sed quia ibi etiam dicitur totas saltasse viribus, quòd sanè facere non posset, si vestes ex more regias haberet, idè est verisimile, illas deposuisse, et eorum loco suspensisse lineum ephod, quòd levissimum est, et ad saltos illos pyrrhicos opportunum, et quia religioni dabat tunc publicam operam, maxime personam regiam religiosam quodammodò decebat amictum. Et licet in rege nihil indecorum esset, quòd spectari solet in homine nudo, quòdque illi exprobrasse videtur nimium putidè ac fastidiosa conjux, eo tamen sensu discooperus potuit, et nudus appellari, quia illud ornamentum deposuit, quòd erat regie dignitatis insigne. Quo modo nudus dicitur propheta, sacerdos et monachus, qui licet laico sint integumento vestiti, sui tamen ordinis abjecerunt familiarum cultum. Quà de re nos plura ad illud lib.

4, cap. 19, de Saule: *Et cecidit nudus totè die.*

VERS. 21.—ANTE DOMINUM, QUI ELEGIT ME (1), etc. Aliqui latini codices habent: *Vixit Dominus.*

(1) ET ITAM ET VILIOR FIAM (S. Ambr. lib. 1 Apol. Davidis cap. 6, legit: *Ero vagar ante oculos tuos) PLUS QUAM FACTUS SUM; ET ERO HUMILIS IN OCLIS MEIS, ET CUM ANCILLIS DE QUIBUS LOQUITA ES, GLORIOSIOR APPAREBO.* Vera enim gloria est humilitas quæ Davidem et sanctos gloriosos efficit, dum per heroicam demissionis virtutem se inferioribus associant et quasi sequunt, cum eisque abjecta et in speciem viliorum ministeria ad Dei honorem et cultum. Audi S. Gregor. (cujus verba transcribunt Euch. et Angel.) lib. 27 Moral. cap. ult., ubi Davidis sensa sic explicat: *«Vilesce coram hominibus appeto, quia servare me coram Domino ingenuum per humilitatem quero.*

Sunt vero nonnulli, qui de semetipsis humilia sentiunt, quia in honoribus positi nihil esse nisi pulverem favillamque perpendunt, et appareere refugiunt, et contra hoc quòd de se interioris cogitant, quasi rigidè exterioribus venustate palliantur. Et sunt nonnulli qui vilis videri ab hominibus appetunt, atque omne quòd suat, dejectos se exhibendo, contemunt; sed tamen apud se introspicunt quasi ex ipso merito, ostense vilitatis intumescunt, et tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt.

Quæ utraque unus elationis bellè, magnè David circumspicione deprehendit, mirè ac virtute superavit. Probat idipsum dum subjicit: *«Quia enim de semetipso futus humilis sentiens honorem exterioris non querit, insinuat dicens: Ludam et vilior fiam. Et quia per hoc quòd vilis se exterioris præbuit, nequaquam interioris intumescit, adjungit: «Eroque humilis in oculis meis, ac si dicat: Qualem me exterioris despicies exhibebo, talem me et interioris attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina elevat, si David ex carne suâ venturum Redemptorem noverat, ejusque gaudia prophetando amabat, et tamen in semetipso corvicum cordis validè discretionis calce deprimebat, dicens: *Eroque humilis in oculis meis.*»*

Tropol. S. Bern. epist. 87 ad Ogerium: *Ludam, inquit, ut illudat, Bonus Iudus quòd Nichol irascitur et Deus delectatur. Bonus Iudus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet. Bonus, inquam, Iudus quo efficitur opprobrium abundantibus et despectio superbis. Nam reverè quid aliud secularibus, quam ludere videtur cum quòd ipsi appetant in hoc seculo, nos per contrarium fugimus; et quòd Ipsi fugiunt, nos appetimus.* Et nonnullis interjectis: *«Non est hic Iudus puerilis, non est de theatro, qui femineis lædibusque anfractibus provocet libidinem, actus scurrilios dos representet. Sed est Iudus juvenilis, honestus, gravis, spectabilis, qui colestium spectaculorum delectare possit aspectus. Hoc casto et religioso Iudo Iudebat, qui dicebat: *Spectaculum facti sumus Angeli et homines.* Hoc Iudo et nos interim ludamus ut illudamur, confundamur, humiliemur, donec*

mus, quia ludam ante Dominum, qui elegit, etc. Sed Sixtini codices habent, sicut à nobis dictum est. Sed est aut idem, aut non valde diversus sensus, si illud, *ante Deum*, forma sit juramenti speciei familiaris. Ut enim *coram Deo* juramenti libet, quòd usus fuit Paulus, cum dixit *coram Deo, quia non mentior*, sic etiam *ante Deum*. Quare sensus erit, *coram Deo*, seu *Deus vivit* (parùm enim refert, hoene, an illo modo interpretare, cum utrumque jurandi pondus habeat) qui elegit me, repudiato parente tuo, tradiditque Israelitici populi gubernaculum, quia ludam (nempe *coram Deo*) et me multò magis abjectam, quàm hæcētis feci. Et tunc illud *et ante Deum*, non erit copulativa conjunctio, sed valet idem omninò quòd *quia*. Exempla sunt obvia.

Sed fieri etiam potest, ut illud, *ante Deum*, nullam habeat jurisjurandi firmitatem, sed id valet, quòd simpliciter sonat, et tunc est sensus: *Ante Deum, à quo habeo, ut rejecto Saule, regnem et ludam, et personam sumam multò vilioiorem, neque id mihi existimabo futurum esse dedecori; imò quò vilior fuero, plus inde me putabo accepisse glorie.*

Est quidem utralibet harum expositionum neque inepta, neque aliena à translatione Vulgatæ, sed est difficile illam ad hebraicam textum accommodare. Quare aliam ego expositionem aggrediar, id quòd in rebus implexis et obscuris aliquando facio, utinam cum aliquo operæ pretio. Et primùm observo, si conditionalem particulam maxime cum futuris esse suppleendam, ut docuimus in nostris Commentariis super Psal. 67, ad illud: *Infirmata est, tu verbè perfectisti eam.* De tempore futuro exempla sunt obvia Joan. 7: *Queritis me, et non invenietis;* id est, si queritis, non me invenietis, Proverb. 1, v. 28: *Invocabunt me, et non exaudiam;* *invidi jactentis in terram, et modicum congregabis. Vineam plantabis et fides, et vinum non bibes. Oleas habebis in omnibus terminis tuis, et non auferis oleo. Filios generabis et filias, et non frueris eis.* Job. cap. 31, *seram, et alius comedit.* Id est, si sementem feceris, si vineam plantaveris, si olivas habueris, si filios

veniat, qui potentes deponit et exaltat humiles, qui nos lætificat, glorificet, in eternum exaltet.

(Corn. à Lap.)

generis, si severo. Ad hunc modum temporibus hinc futuris conditionalem particulam prepono, et sic explico textum Hebraicum, qui ad verbum sic habet: *Ladam ante Dominum, et vilior factus, plus quam factus sum, et ero humilis in conspectu meo, etc.*: Si lusero in conspectu Domini, et meisum abjecero, et si vilis fuero in conspectu meo, ita ut non me his ancillis, quarum mihi vilem conditionem objicis, superiorem putem, et ad illarum me ministerium abiciam; tum gloriosior apparebo, nempe in oculis Domini. Alia enim sunt Dei, alia hominum judicia; illa spectari debent, hæc cum illis composita, omnino contemni. Hæc explicatio non videtur difficilis, et est valde ad morale sensum opportuna.

VERS. 25.—ICITER MICHOI FILIÆ SAUL NON EST NATUS FILIUS USQUE AD DIEM MORTIS SUE (1). Punivit Deus hoc tam superbum, liberumque convictum, eo supplicio, quod inter Hebræos censetur esse gravissimum. Illa enim femina infelix putabatur, et quodammodo maledicta, quæ nullam suscepisset prolem. Quod cum aliis accideret semper molestum, huic tamen non poterat non esse longè molestissimum; quia cum esset è regio genere, et aliis Davidis uxoris illustrior, si quem è Davide filium esset enixa, ille videbatur ad regiam dignitatem esse venturus. Quo argumento Theodoretus et Procopius utuntur ad hunc locum. An verò filium Michol sive ex Davide, sive ex alio conjuge, cui illam pater ante tradiderat, aliquando conceperit, disputant interpretes. Quam nos quæstionem expediemus breviter ad cap. 21.

(1) Symbol. Michol representat paganos, Judæos, hæreticos, cæterosque impios qui Ecclesie fidem, cæremonias piurumque hominum facta irrident et calumniantur. Ita Eucher., Angelom. et S. Ambr. l. 1 Apolog. David c. 6, unde Michol Hebr. idem est quod *ovnis aqua*, ait Eucher.; aqua autem symbolum est persecutionis et persequentium, qui ut aqua in vitia carnalia diffundunt, ideòque veros, pios et spirituales quasi sibi ex diametro adversos persequuntur.

(Corn. à Lap.)

C'est pour cette raison que Michol, fille de Saul, n'eut point d'enfants de David jusqu'à sa mort. Michol est punie par la stérilité, qui étoit alors la plus grande honte de son sexe, et l'image des âmes que Dieu rejette, comme n'étant point du nombre de ses épouses. Elle avoit paru d'abord digne de David, en préférant l'amitié qu'elle lui devoit à celle de son père, qui avoit voulu se servir d'elle pour le perdre. Mais elle parait en cette rencontre digne de Saul, amie du faste, ennemie de tout ce qui abaisse l'homme sous la main de Dieu, et la véritable fille de ce roi superbe.

(Sacy.)

Et primum ridiculum est, quod, ut in Tradit. Hebr. refert Hieronymus, existimarent Hebræi; nempe concepisse ex Davide, ac peperisse filium, nomine Jethram, et in ipso partu animam egisse; qui etiam addunt Egla fuisse vocatam. Eo verò ducuntur argumento, quia hoc loco dicitur non habuisse filium usque ad diem mortis; quasi eo die, quo filium est enixa, è vivis excesserit. Sed hanc cogitationem illud confutat, quòd Jethram ex Egla susceptus esse dicitur in Hebron c. 3, v. 5, multò ante hoc tempus; quare si in partu Michol interit, non potuit interesse, aut spectasse pompam, quæ arcam longè postea in arcem, id est, in Davidis civitatem induxit. Quomòdò autem Egla non potuerit esse Michol, eo loco à nobis demonstratum est. Neque ratio, quæ Hebræos in illam cogitationem induxit, nimis urget. Illud enim, *usque ad diem mortis sue*, non indicat, in die mortis natum esse filium, sed nunquam omnino fuisse susceptum. Hæc etenim particule, *donec, usque*, et similes, non ita excludunt reliquum temporis, ut terminum illis particulis designatum includant, quasi in illo aliquid concedatur esse factum, quod toto tempore, quo antecessit, negatur accidisse. Quale est illud Math. 4, de Josepho: *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum.* Ex quo dicendi genere non sequitur, quòd aliquando Virgo cognita fuerit à Josepho.

Neque novum est in Scripturâ sacrâ, ut dies, aut terminus, qui proximè antecedunt hujusmodi voces, includantur in numero, vel spatio, in quo negatur, aut affirmatur aliquid esse factum. Volgaris enim est hæc dicendi forma, *usque ad mortem regnavit*, aut in *luxe fuit*, de illo, qui nunquam excidit è regno, sed tantum toto tempore ante mortem obtinuit regiam dignitatem, et luxu fuit ac voluptati deditus. Qui dixit bibendum esse calicem usque ad fæces, sine dubio ipsas quoque fæces complexus est. Sic Ezech. c. 23, cum Ps. 112, à solis ortu usque ad occasum divinum nomen dici esse laudabile, absque dubio non excludit occasum. In his formulis, quæ passim occurrunt in Scripturâ: *Ab homine usque ad pecus*, à maximo usque ad minimum, à senè usque ad infantem omnes peribant, nemo dicit aliquem esse exemptum à cæde. Sic ergo neque diem mortis Michol hic dicendi modus eximit à sterilitate.

Sunt qui putent suscepisse ante hunc articulum Michol aliquos filios, sive ex Davide, sive ex alio viro; ex hoc tamen tempore pro-

pter severam illam atque superbam reprehensionem conclusam esse vulvam, neque inquam auctam novâ prole. Quod ex eo verisimile faciunt, quia infra cap. 21, quinque filii Michol, exigentibus id obnixè Gabaonitis, in crucem dicuntur esse sublatis. Nihilominus communior est interpretum sensus, nullum ex Michol susceptum esse filium; non quidem ex Davide, quia cum ex aliis uxoris susceptos filios ad unum expresserit, de filiis Michol, quæ longè propter regium genus erat illustrior, nunquam Scriptura sacra tacuisset. Neque ex priori viro, quia hoc non videbatur prætereundum esse silentio. Et quidem ita putant Hebræi, à quibus Lyrâ non dissentit ad illud lib. 1, c. 25: *Sauil autem dedit Michol filiam suam uxorem David, Phalthi fito Lais.* Hic autem Hebræi, ut solent, multa configunt, neque de illorum fide admodum laborant. Primum enim dicunt Phalthi virum esse peritum legis, religiosum et piûm, qui cum nôset Michol habere tunc viventem virum, neque ab eo fuisse dato libello repudiij legitime dimissam, noluisse eam maritali copulâ cognoscere, atque ideò purum et cœlibem servasse thalamum. Atque ideò cum lib. 1, c. 25, vocatus esset Phalthi, postea l. 2, vocatur Phalthiel, addito Dei nomine; quod cognomentum à religiosâ castitate consecutus est. Ita Abulensis in lib. 1 cap. 25, q. 49; aliquid tamen habet ad hanc cogitationem momenti.

Cum autem huic explicationi viderentur ob stare Phalthielis lacrymæ, quas ablata uxore uberim effudit, et studium quo illam voluit in suo retinere convictu, dicitur plorasse quidem Phalthielem, præ gaudio tamen, quia cum non esset illius uxor, cui posset assuescere legitime, gaudebat vir bonus, quòd Michol legitime foret restituta conjugi, et ipse à familiarî peccandi consuetudine liberatus. Neque abnuere videtur Lyrâ, qui aliud etiam addidit ex Rab. Salomone, ideò nempe plorasse, quia ablata Michol, videbat sibi magnæ perfectionis ablatam esse materiam, cum contineret se ab eâ, quam assiduum habuit lectuli consortem. Ut enim ex eodem Rabbino refert Abulensis supra q. 48, inter se et uxorem ensem statuebat nudum, ne quis aunderet, aut posset ad

CAPUT VII.

1. Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis,

2. Dixit ad Nathan prophetam: Vides

s. s. ix.

alterum impunitus accedere, Aliam historia Scholastica Phalthielis genitris rationem adducit in lib. 2 Reg. cap. 4, quia non cognoverat eam, quia illa cum diligeret Davidem, tristem ad alterum virum diligeret afferebat. Quòd verò Phalthiel tantoperè voluerit eam habere secum domus thalamique consortem, eam fuisse causam nonnulli credunt, quia magnus illi ex regie conjugis consortio adveniebat splendor, qui, abente uxore, ex suâ quoque familiâ abissee videbatur. Sic illi.

Illud porrò argumentum, quod adducitur à Lyrâ, aliquid etiam momentum habet, ut putemus intactam à Phalthiele fuisse Michol, quia si David aliter de uxore cogitasset, non illam tantoperè repositisset ab Abner primùm, deinde ab Isobeth. Sanè quia concubine, quas Jerosolymæ reliquerat, violata fuerunt ab Absalom, ab illarum perpetuâ consuetudine abstinuit. 2 Reg. c. 20, v. 5. *Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, et tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens, et non est ingressus ad eas; sed erant clausæ usque ad diem mortis sue in viduitate viventes.* Scio hanc rationem infirmari optimè ab Abulensi in lib. 1 cap. 25, q. 49; aliquid tamen habet ad hanc cogitationem momenti.

At dices, infra cap. 21, v. 8, quinque filios attribui Michol: *Tulit itaque rex quinque filios Michol filie Sauil, quos genuerat Hadrieli filio Berceilai, qui fuit de Molathi.* Josephus lib. 7, esp. 4, ex Davide dicit nullos filios peperisse Michol: ex alio verò marito genuisse quinque. Sed est communis, veraque sententia, quinque illos filios non fuisse natos è Michol, sed ex illius sorore Merob, quos ipsa, cum caret filiis, sibi ipsi à matre jam orbatos adoptavit. Ita Hebræi, ut in eorum Traditionibus refert Hieronymus, et communiter alii. Et docet textus ipse non obscure; nam illi quinque filii esse dicuntur Hadrielis filii Berceilai, qui fuit de Molathi; ad huic nuptis non Michol, sed ejus soror Merob, ut liquet ex lib. 4 Reg. cap. 18, v. 19. Imò ex hoc fit magis verisimile, nullos ex Michol natos esse filios; neque enim, si proprios haberet, adoptaret alienos.

CHAPITRE VII.

1. Le roi s'étant établi dans sa maison, et le Seigneur lui ayant donné la paix de tous côtés avec tous ses ennemis,

2. Il dit au prophète Nathan: Ne voyez-vous